

Vir sit manus dextera, quæ delassatam dexteram subleuet. Errant igitur illæ, quæ dicunt: Meum est parere filios et quiescere, viri autem laborare; indicant enim se de numero asinarum illarum esse, de quibus Job, I. dicitur: *Boves arabant et asinæ pascébantur juxta eos, et irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia.* Talis enim familia diripietur et corruet facile, cui uxor nihil adjicit nisi proles. Multo magis autem quando uxor etiam dilapidat et absomit in mundum muliebrem ea, quæ vir lucratur. Nam de tali marito verificatur, quod Aggæus, cap. I. ait: *Qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum.* Et quid mirum si familia et res domestica non crescat, si maritus mercedes labore suo partas mittat in sacculum pertusum, id est, in uxorem prodigam et sumptuosam? Si enim uxor clam abliquit pecuniam in cupediis, ecce foramen unum: si etiam pretiosas comparet sibi vestes, iterum foramen: si præterea de domo furetur, et clandestinum det iis, quos præ viro diligit, rursus aliud foramen. Condoleo tibi, marite, si tam lacerum et pertusum habeas saccum.

V. Vir debet supportare uxoris defectus, senectutem, ægrotudinem, deformitatem, paupertatem, iracundiam, morositatem, etc. Meminerit mulierem de latere infirmiore factam et ex osse suo et pro osse carnem sibi repositam, ut intelligat se fortitudinem suam uxoris infirmitati communicare debere, ejusque infirma portare. Meminerit etiam non frustra Adamo adductam esse a Deo Evam, et similiter sibi sponsam, antequam ei desponsaretur. Prius enim ante oculos sponsi statuitur sponsa, ut is prius bene deliberet, velint accipere eam, necne; nec excusare possit, si postea ei displiceat, quæ semel placuerat. Unde non immerito culpandus erat Adam, quando seductionem suam per Evam in Deum voluit rejicere, dicens: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno et comedi,* Genes. III. Nonne enim, o Adam, tu ipsemet eam accepisti? Nonne adduxit eam tibi tantum Deus ad videndum, et mox ea tibi placuit cum dixisti: *Hoc nunc os ex ossibus meis?* Et cui quæso marito non prius adducta fuit uxor, antequam eam acciperet? Quis suam non libens volens elegit? Portet igitur crucem, qui sibi eam imposuit. Vir errata uxoris minora dissimulet, ne alias summum jus summa sit injuria, et nimium emungendo eliciat sanguinem; graviora serio emendet, rationibus tamen potius agat, quam verbere, verborum ineptias surda aure prætereat, contentus dicere, quod Job obstrepenti sibi uxori dixit: *Tamquam una de stultis mulieribus locuta es.* Seipsum consoletur etiam lacessitus, quod non solus cogatur

indigna quandoque ab uxore audire et pati: et inter lucra reponat, quod nactus non sit deterior.

Uxor vicissim alio ex capite supportare virum debet, quia nimirum, cum ei subdita esse debeat, ejus se moribus merito accommodat, tamquam inferior superiori. Costa flectit se circa cor; ita mulier flectat propriam voluntatem, ut viro se accommodet. Unde Canticorum VIII. ait sponsus sponsæ: *Pone me ut signaculum super cor tuum.* Signaculum non tam accommodat se cera cui imprimitur, quam cera signaculo, cujus figuram in se recipit; quia cum sit mollis, duritiæ signaculi cedit; pari modo uxor quia viri subjecta imperio est, tractabilis uti cera esse debet, viro cedere, ejusque se duritiæ accommodare. Hoc autem faciet, virum suaviter sedando, in silentio, patientia et mansuetudine eum sufferendo. Atque idcirco Bethsabæe uxor Uriæ vocatur a Nathan propheta ovis viri sui, quæ in sina ejus dormiebat et de calice ejus bibebat, etc. II. Regum XII. quia uxor mansuetudinem oviculæ, quæ dum tondetur obmutescit, exercere erga virum debet; et sibi dictum putet id Isaïæ, c. XXX. *In silentio et spe erit fortitudo vestra.* Alioqui si ipsa semper ultimo loco canere velit, virum magis exasperabit, et ex lupo faciet leonem. Rectissime ergo Sanctus Chrysostomus, hom. XXVI. in epist. ad Cor. ait: *Uxor portus est mariti; portum autem oporteret esse tranquillissimum; ne ille in portu faciat naufragium.*

Denique, quia tam vir quam uxor suos habent defectus et ambo sibi mutuo, licet diversis ex capitibus, cedere tenentur, si pacem amant et rebus suis consultum volunt, ambo sibi cedant, ambo se supportent, ne sibi ambobus afferant ruinam. Exemplum capiant a duabus illis capris quas vidisse se scribit Mutianus, et recollit Plinius, lib. VIII. capite L. in ponte prætenui sibi invicem factas obvias. Cum enim ambas angustiae pontis non caperent, nec reditum aversum longitudo pontis admitteret, torrente rapido subterfluente, altera recubuit, atque ita altera proculcans supergressaque transiit. Videte solertiam bestiarum, et videte quid vos agatis conjuges, si forte in conjugii vestri ponte, per quem regredi non licet, adversis cornibus vobis invicem obvietis: retrogredi non licet: adversæ utriusque voluntates si fiant, ambos perdet. Quid igitur superest, nisi ut alter subsidat, quicumque is sit, sive maritus sive uxor, cum ambo teneantur, et alteri cedat, alterum supportet et cum silentio sufferat? Ita sine periculo per conjugii vestri pontem ad cælum transibitis, etc.

CONCIO IV.

RELIQUA CONJUGUM PRÆSCRIPTA SEU LEGES.

I. Præscriptum, fides. — II. Mutua confidentia. — III. Concordia. — IV. Castitas.

THEMA.

Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.
Joann. II.

Duplicis generis vinum admodum diversum appositum fuisse in his nuptiis facile colligimus: primum naturale et minus præstans a sponso exhibitum, alterum miraculosum et præstantissimum a Christo ex aqua factum. Quæ res non obscure denotat duplicem matrimonii statum, primum, qui fuit in lege veteri, ut naturæ tantum officium, alterum qui est in lege nova, ut sacramentum a Christo institutum. In primo illo statu fuit matrimonium, quasi vulgare tantum vinum, quod intemperanter bibebatur, facile effundebatur, et parum aut nihil habebat efficaciam; siquidem ibi vigeat polygamia, permittebatur libellus repudii, matrimonium vero ipsam gratiam non conferebat ad sustinenda sua onera. Sed modo in statu legis novæ, est quasi vinum pretiosum et nobilissimum, quod parce bibi debet (et hinc polygamiam excludit) neque etiam effundi debet (et hinc est indissolubile) præterea gratiam præstat, tamquam sacramentum ex Christi institutione ut rite observetur. Ea vero gratia, quam conjugati in hoc sacramento consequuntur, ut doctores docent, amorem conjugalem auget, difficultates et amaritudines, quæ statum hunc consequuntur, faciliat et dulcescere facit, concupiscentiam refrænât, illicitos amores restringit, conjuges ad munus suum mutuo præstandum inclinât. Ut merito de hoc vino exclamari possit ad Christum: *Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc.* Quod si vero plurimi conjugatorum, vini hujus efficaciam non experiuntur; imo forte contrarium, pro auxilio impedimentum, pro consolatione tristitiam, pro amore odium, pro concordia dissidium, etc. ipsi in causa sunt, qui vel non sicut decet, contrahunt matrimonia ad eaque se disponunt, vel leges matrimoniales non curant observare, adeoque suam quotæ manum admovere ad gratiæ auxilium. Si enim serio (cooperandum est enim gratiæ adjuvanti) staterent et pro viribus conarentur observare leges illas, experirentur absque dubio in omnibus gratiæ auxilium. Vidimus alias aliquot leges tales, nunc cæteras addemus; atque ita rursus aliud vinum apponemus, ut in hodiernis nuptiis factum.

I. Fides, quæ in primis exigit, ut se mutuo nunquam dimittant, Matth. V. *Omnis qui dimiserit, etc.* Secundo, ut se mutuo non fraudent, juxta id apostoli, I. Cor. VII. *Uxori vir debitum reddat, similiter et uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut orationi instetis: et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Unde primo, non licet conjugem excludere a thoro aut domo, nisi ex causa gravissima, cujusmodi esset morbus contagiosus, aut adulterium, de quo Matth. V. *Omnis qui dimiserit uxorem excepta causa fornicationis, etc.* Alioquin enim ejectus et desertus exponeretur manifesto periculo lapsus; proles ab eo abalienaretur, etc. Unde et apostolus, I. Cor. VII. *Iis qui matrimonio juncti sunt, ait, præcipio, non ego sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam aut viro suo reconciliari.*

Deinde, multo minus licet conjugi fidem thori frangere; neuter enim sui corporis potestatem habet, sed alligatus est conjugi, quamdiu ille vivit. Itaque nulli alii placere, sed solis sibi studeant conjuges, atque si soli essent in mundo. Quod enim non licet habere, nec licet concupiscere. Ita Christus de Ecclesia sponsa sua dicit, Cant. II. *Sicut lilium inter spinas, sic amica inter filias.* Ipsa etiam mox respondet: *Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios.* Ad hunc ergo modum uxor debet esse viro sicut lilium odore et colore suo illum recreans et demulcens; cæteræ autem femine tamquam spinæ, quas ne tangere quidem ei liceat. Maritus vicissim uxori tamquam malus pulchris et odoriferis referta pomis; cæteri autem mares tamquam ligna silvestria et horrida, quæ insulos atque amaros fructus proferunt. Ejusmodi erat Hieronis Syracusani uxor, quæ correpta a viro quod sibi graveolentiam oris sui nunquam indicasset, respondit: *Arbitrabar sane omnes viros ita olere;* adeo non agnovit alienum virum, apud Plutarch.

Neque hic locum habet, quod dici solet: *Frangenti fidem fides frangatur eidem.* Ut enim hoc in aliis contractibus valeat, in quibus nihil statuit Deus, non licet tamen in matrimonio, si nimirum alter conjugum fidem frangat aut debitum reddere nolit; quia id expresse prohibuit Deus: *Non adulterabis, non mœchaberis.*

II. Mutua confidentia zelotypia carens. Debent quidem ambo cavere, ne alteri occasionem præbeant male suspicandi: non debent tamen ad

susplicandum faciles esse, nisi felle amariorum velint vitam vivere. Est enim talis suspicio, crudelis quidam carnifex, et vermis perpetuo rodens animumque suspicantis exedens, juxta id Cant. VIII. *Dura sicut infernus æmulatio*; ideo ad tollendam hanc a conjugibus crucem, permisit Deus in hoc uno casu probationem per aquas amarissimas et maledictas, Num. V. Quæ si innocens esset mulier, nihil ei nocebant, sin vero rea foret, inflarent et dirumperent uterum ejus. Per hoc enim liberabatur vir a suspicione ipsum torquente, uxor a vexatione mariti et periculo homicidii, etc. Porro nunc, quia judicialia et cæremonialia veteris legis præcepta cessaverunt, uti hoc examine non licet. Remedium aliud per quam salutare præscribit Alphonsus Aragoniæ rex, qui dicere solebat: *Tum demum matrimonia tranquille exigentur, si vir surdus, uxor cæca sit*: significabat autem plerasque rixas quæ in hoc statu interveniunt, excitari potissimum ex zelotypia conjugum, quorum si hic surdus foret, non attendens ad uxoris garulitatem, colloquia, etc. cum inani suspicione quælibet ejus dicta sinistre interpretans, nec facile credens aliorum narrationibus et fabulis; uxor vero cæca, non curiose inspiciens vel indagans omnia mariti gesta, nec in alios facile viros, oculos injiciens; tum demum tranquillam acturos esse vitam. Cæterum nimia zelotypia sæpe malum adducit ipsi suspicanti, quod docet Ecclesiasticus, cap. IX. dicens: *Non zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ suæ*, id est, ne illi occasionem hoc pacto des confugiendi ad maleficia et artes malas, quibus vindicare se et redimere a vexatione studeat. Alia littera habet: *Ne doceas in teipsum doctrinam malam*, q. d. ne doceas eam hoc ipsum facere, et facto ipso designare, quod de ipsa suspicaris malum, vel simili modo te suspectum habere de eodem vitio. Si enim honeste prius vivebat, facile immutabit eum, quo te prosequeretur, amorem; et forte id audebit, quod nunquam ausa fuisset. Certe pœnam luit justo Dei judicio Ludovicus Crassus Galliæ rex, quod de Richarda uxore sua castissima sentiret male, imo vocasset adulteram, nec tamen posset eam de crimine convincere, nam derelictus est ab omnibus etiam domesticis, tantaque pressus inopia, ut vel tenuem victum emendicare coactus fuerit ab Arnaldo Bavariæ ducis filio, nec multo post mœrore confectus obiret, ann. 887. Belleff. in Crasso.

III. Concordia: hæc enim unum est ex illis quæ Deo placere dicuntur, Eccl. XXV. *Vir nimirum et mulier bene sibi consentientes*. Contra vero

discordia eorumdem perplacet diabolo. Quam enim multa bona facerent, si bene concordarent; tam multa mala faciunt, si discordent. Novimus vulpes illas caudis tantum, non capitibus, colligatas, et ignem in caudis gestantes vastasse Philistæorum segetem, vineas et olivela, Jud. XV. Idem agent conjuges si carne solum colligati, animis sint discordes: non enim seipsos tantum perdent, remque familiarem, sed et alios conturbabunt et molestiis afficient. Ignem hunc rixarum et contentionum ipsi inter se conjuges excitant, quando neuter alteri cedere vult, sed arietum instar cornibus concurrunt. Quis enim nescit a chalybe et silice collis ignem excitari, per duritiam utriusque? Non displicet quod in hanc rem excogitavit R. Abraham Ben Esra in Hebraico nomine Ischa, significante mulierem, contineri nomen Dei Ia, quod si inde auferatur, manere vocem esch, hoc est, ignem, ad indicandum, si Deus non adsit conjugibus, a quibus ametur et timeatur, tum solum remanere ignem discordiarum et rixarum, omnia vastantem. Quod si igitur liberari ab hac cruce et temporali inferno volunt, ambo seipsos mortificent, et duritiam morum suorum frangant. Pulchre hoc documentum designarunt veteres, per quas palmas marem et femellam, adversis ripis stantes et ad mutuam complexum incurvatas, adeoque veluti pontem super rivulo facientes; quod hæc eorum sit natura, ut mas feminam attrahat eique innectatur. Hoc enim faciendum volebant conjugibus, ut si qua inter eos currit difformitas aut controversia, ipsi mutuo suam flectant duritiam, et in unum tandem voluntates suas conferant, itaque pontem faciant sibi et aliis utilem.

IV. Castitas. Qua de re apostolus, ad Heb. XIII. *Honorabile connubium (sit) in omnibus et thorus immaculatus*: et I. Thess. IV. *Sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione et honore: non in passione desiderii sicut et gentes, quæ ignorant Deum*. Porro hac de re documenta quædam parabolice proponemus. Noverint ergo primo, conjuges, conjugalem cohabitationem vino similem esse; quemadmodum enim vinum moderatum salubre est et sanitati conducit, nimium vero et immodicum nocet et inebriat, licet ex propria cella veniat; ita nimio delectationum conjugalium vino castitatem everti. Vidit hoc Xystus Pythagoricus philosophus, qui dixit: *Adulter est in suam uxorem omnis impudicus amator ardentior*. Quia nimirum in ea quærit solam voluptatem, non prolem, sicut adulter in adultera. Ita S. Egidius socius S. Francisci sæculari cuidam de castitate conjugali gloriant, et ab adulterio,

immum respondit: *Ne propterea glorieris; potest enim quis non minus e proprio vase, quam alieno inebriari*. Noverat utique hoc S. Ludovicus Galliæ rex, qui aliquando cum conjugem in thalamo licentius agens inventu matris deprehensus magno rubore suffusus est, licet nihil pudendum egerit, Balingh. in zoop.

Item sicut vinum non debet bibi ad voluptatem, sed ad naturæ sustentationem et corroborationem, in quem finem creatum est, quique eum perverteret, saltem venialiter peccaret; sic sentiendum de cohabitatione conjugali. Pœnam luerunt eamque gravissimam septem mariti Saræ, quod hac in re deliquerunt. Omnes enim a dæmone enecti sunt, quod scilicet velut equi non ut homines ad eam appropinquarent.

Secundo, similem esse semini, quod jacitur in agrum. Ut enim sapiens agriculator in terram germinantem non jacit semen secundo antequam metat segetem, ne alioquin et jactam segetem perdat et semen, sed messe ex primo patienter expectat, sic agendum in matrimonio ne fœtus perimatur, ut vult Hieron. l. I. contra Jovinianum. Rursum observant agricolæ, ne in terram madidam et lutosam jacent frumentum, ne alioquin pro frumento prodeant zizania: idem observandum in conjugio, ne liberi progignantur lepræ et similibus defectibus obnoxii, quod facile continget, nisi servetur id Salomonis: *Tempus amplexandi, et tempus longe fieri ab amplexibus*, Ecclesiastes III.

Rursum prudens agricola non jacit semen in aquam, viam, petras, etc. ubi fructificare nequit, sed in agrum, velut matrem frugum, quæ semen recipere et fruges parere queat. Contra hoc præscriptum et naturalem legem, quia peccaverunt duo filii Judæ, Her et Onan, ideo a Deo percussi et occisi sunt; speciatim Her dicitur nequam in conspectu Domini, Gen. XXXVIII. Vidit aliquando Sancta Christina mundum hoc peccato pollutionis plenum, ideoque Deum toti mundo gravissimas intentare plagas, quas ut averteret, ipsa miris et horrendis modis seipsam discruciat. Neque hoc mirum, si enim Deus in sæculo illo adhuc rudi adeo punivit Her et Onan, quanto magis puniendi, qui in luce evangelii semetipsos polluunt? Denique, nemo prudens perdit aut perire grandine cupit semen, quod in agrum jecit. « Ita nulla mulier, (inquit S. August. serm. CCXLIV. de tempore) potationes ad abortum accipiat, nec filios aut conceptos aut jam natos occidat, quia quæcumque fecerit hoc, ante Christi tribunal sciat se illic eorum causam, quos occiderit esse daturam. » Sic August.

Tertio, similem esse pharmaco, quo tamdiu

utimur, quousque durat morbus aut necessitas: cessante enim ista, cessamus etiam ab usu pharmaci. Cum enim cessat finis matrimonii, qui est proles, et concupiscentiæ remedium, uti fit in senio; cur non cessare debeat et actio? Confirmat hoc documentum Abraham et Sara quæ dixit: *Postquam consenui et dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?* Gen. XVIII. Item licet aliis temporibus sumere liceat potiones et pharmaca, non tamen ante s. communionem, quia ad reverentiam eucharistiæ id omnino prohibitum est: sic etiam in proposito. Et certe S. Augustinus, serm. CCXLIV. de tempore scribit hac de re: « Qui in die dominico vel alia qualibet solemnitate se continere noluerit, qui tunc concepti fuerint, aut leprosi, aut epileptici, aut etiam forte dæmoniæ nascentur. » Item ibid. « Quando populus Judæorum, inquit, accessurus erat ad montem Sinai, ex præcepto Domini dicebatur eis: Sanctificamini et estote parati in diem tertium, et ne appropinquetis uxoribus vestris. » Et illud: « Si quis nocturno pollutus fuerit somno, non manducet carnes sacrificii salutaris, ne pereat anima sua de populo, etc. » Sic ille. Placet hic adjungere, quod idem sanctus pater eo loco, de hac eadem materia sermonem ad populum faciens subjunxit: « Rogo vos, fratres, ut mihi indulgeatis, qui pro salute animæ vestræ cum grandi timore et cum verecundia de talibus vos admonere videor, quia, et hoc mihi expedit dicere, et vos oportet audire. Et ideo omnia quæ a nobis audistis, ubicumque fueritis, invicem vobis dicite et cum charitate vos admonete. Sicut enim reus ero ante tribunal Christi, si vobis non dixerim: et vos, si invicem quoscumque negligentes agnoscitis, admonere nolueritis, timere debetis, ne vobis necesse sit pro illis rationem reddere. »

CONCIO V.

EBRIETATIS PROLES.

I. Luxuria. — II. Impudentia. — III. Insania et bestialitas. — IV. Ira et contentio. — V. Contemptus disciplinæ. — VI. Hæresis et perfidia.

THEMA.

Cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est.
Joan. II.

Verissimum est, quod dixit Anacharsis Scythæ, tres in vite nasci botros; primum voluptatis, secundum ebrietatis, tertium molestiæ; sentiens